

Sygn. akt: I C 1068/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 28 marca 2022 r.

Sąd Rejonowy w Toruniu I Wydział Cywilny

w składzie następującym:

Przewodniczący:	Sędzia Katarzyna Karpińska
Protokolant:	St. sekr. sądowy Gabriela Płowucha

po rozpoznaniu w dniu 28 marca 2022 r. w Toruniu

sprawy z powództwa R. W.

przeciwko J. W.

o zachowek

I. oddała powództwo;

II. przyznaje adwokatowi D. N. ze Skarbu Państwa kwotę 2400 zł (dwa tysiące czterysta złotych) plus 23% podatku VAT tytułem nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powodowi z urzędu;

III. zasądza od powoda na rzecz pozwanego kwotę 1500 zł (tysiąc pięćset złotych) z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia uprawomocnienia się wyroku do dnia zapłaty tytułem zwrotu części kosztów procesu.

Sygn. akt I C 1068/18

UZASADNIENIE

Powód R. W. wniósł o zasądzenie od pozwanego J. W. kwoty 8344 zł tytułem zachowku wraz z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty oraz kwoty 20.000 zł tytułem zwrotu nakładów na cudzą nieruchomość oraz zasądzenie kosztów procesu.

W uzasadnieniu powód wskazał, iż jest synem zmarłego E. W.. Spadkodawca do całości spadku powołał syna J. W.. W skład spadku po zmarłym wchodzi udział $\frac{1}{2}$ we własności nieruchomości położonej w (...) w gminie L.. Przy uwzględnieniu wartości spadku (200.000 zł) powodowi przysługuje od pozwanego zachowek w wysokości 8.334 zł. Powód dochodził od pozwanego również zwrotu nakładów w wysokości 20.000 zł poczynionych na nieruchomość stanowiąca masę spadkową.

W odpowiedzi na pozew J. W. wniósł o oddalenie powództwa w całości i zasądzenie od powoda na rzecz pozwanego kosztów postępowania.

W uzasadnieniu pozwany przyznał, iż na podstawie testamentu notarialnego został powołany jako jedyny spadkobierca zmarłego E. W.. Wskazał, że powód otrzymał od rodziców darowiznę w postaci nieruchomości, która powinna zostać zaliczona na należny mu zachowek. Zakwestionował również wartość masy spadkowej podanej przez

powoda. Pozwany wskazał, że żądanie zwrotu nakładów jest niezasadne z uwagi na nieprawidłowe sformułowanie strony zobowiązanej do zapłaty, a przede wszystkim z uwagi na ich nieudowodnienie. Z ostrożności procesowej podniósł również zarzut przedawnienia roszczenia.

W kolejnym piśmie procesowym powód ograniczył powództwo o nakłady do kwoty 14.000 zł, z uwagi na częściową spłatę dokonaną przez matkę. W pozostałej części powód podtrzymał swoje żądanie, wskazując, iż z uwagi na solidarną odpowiedzialność współwłaścicieli nieruchomości wobec osób trzech może dochodzić swojej wierzytelności.

W piśmie procesowym z dnia 23.07.2019r. strona pozwana podniosła zarzut potrącenia wierzytelności z tytułu wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z nieruchomości położonej w (...).

Sąd ustalił, co następuje:

Spadkodawca E. W. zmarł 24 grudnia 2011r. W chwili śmierci pozostawał w związku małżeńskim z A. W.. Miał pięcioro dzieci.

Bezsporne

Postanowieniem z dnia 23 marca 2017r. spadek po zmarłym na podstawie testamentu notarialnego w całości nabył syn J. W..

Dowód: postanowienie k. 4

A. W. oraz E. W. przekazali posiadane gospodarstwo rolne synowi K. W. (1) w związku z uzyskaniem prawa do emerytury. Pozostałe dzieci – J. W., R. W., D. W. i M. W. otrzymały od rodziców darowizny w wysokości ok. 15.000 zł każde.

Dowód: zeznania świadka A. W. z dnia 15 maja 2019 r. [00:04:25-00:00:19:04] – k. 71, zeznania świadka K. W. (1) z dnia 15 maja 2019 r. [00:29:07-00:58:34] – k.71v-72

W dniu 5 lipca 1983r. R. oraz K. W. (2) otrzymali na podstawie umowy darowizny od rodziców K. W. (2) nieruchomość położoną w Jedwabnie.

Dowód: odpis zwykły księgi wieczystej (...) – k. 50-51, zeznania świadka K. W. (2) z dnia 2 września 2019 r. [00:21:28-00:42:54] – k. 142v-143

W skład spadku po E. W. wchodził udział 1/2 w prawie własności nieruchomości położonej w R. o wartości 76.600 zł (1/2 z 153.200 zł).

Dowód: zeznania świadka A. W. z dnia 15 maja 2019 r. [00:04:25-00:00:19:04] – k. 71, zeznania świadka K. W. (1) z dnia 15 maja 2019 r. [00:29:07-00:58:34] – k.71v-72, zeznania świadka K. W. (2) z dnia 2 września 2019 r. [00:21:28-00:42:54] – k. 142v-143, opinia biegłego T. T. – k. 203-222, odpis księgi wieczystej (...) – k. 40-42, kserokopia aktu notarialnego z dnia 22 września 1986 r. – k. 53-54

Po rozwodzie z K. W. (2) R. W. został obowiązany do opuszczenia wspólnie zamieszkiwanej nieruchomości z powodu nadużywania alkoholu. R. W. od stycznia 2014r. zamieszkał z matką A. W., którą miał się opiekować. Wprowadziła się tam też konkubina R. M. K.. Wspólnie zamieszkiwali w jednym pokoju oraz użytkowali wspólną kuchnię. A. W. opuściła nieruchomość w R. i przeniósła się do córki. A. W. oraz J. W. wypowiedzieli R. W. oraz jego konkubinie umowę użyczenia nieruchomości w R. od kwietnia 2014r. Wezwanie do opuszczenia nieruchomości zostało ponowione. R. W. nie zgodził się na opuszczenie nieruchomości. W trakcie procesu pozwany skierował do powoda wezwanie do opuszczenia i wydania nieruchomości zajmowanej bez tytułu prawnego oraz wypłatę wynagrodzenia z tytułu bezumownego korzystania z nieruchomości. R. W. widniał na liście osób oczekujących na

przydział lokalu komunalnego z mieszkalnego zasobu gminy L.. Wysokość odszkodowania za bezumowne korzystanie z nieruchomości wyniosła 6.525 zł (1/2 z 13.050,00 zł za okres 63 miesięcy począwszy od kwietnia 2014r.).

Dowód: pismo – k. 55-56, 112-113, pismo – k. 102, wezwanie wraz z dowodem doręczenia – k. 105-111, pismo – k. 103, opinia biegłego T. T. – k. 203-222, zeznania świadka A. W. z dnia 15 maja 2019 r. [00:04:25-00:00:19:04] – k. 71, zeznania świadka K. W. (1) z dnia 15 maja 2019 r. [00:29:07-00:49:23] – k.71v-7, zeznania świadka K. W. (2) z dnia 2 września 2019 r. [00:21:28-00:42:54] – k. 142v-143, zeznania świadka M. S. z dnia 2 września 2019 r. [00:43:32-00:52:21] – k. 143, zeznania świadka M. K. z dnia 6 listopada 2019 r. [00:05:38-00:27:03] – k. 153 zeznania powoda R. W. z dnia 6 listopada [00:32:19-00:57:27] – k. 154, zeznania pozwanego J. W. z dnia 12 lutego 2020 r. [00:01:52-00:20:30] – k. 166

W toku procesu powód wyprowadził się z nieruchomości w R..

Bezsporne

A. W. oraz J. W. sprzedali nieruchomość w R. za cenę 130.000 zł.

Bezsporne, nadto dowód: umowa sprzedaży nieruchomości z dnia 7 grudnia 2020 r. Rep. A nr 7710/2020 – k. 240-243

Sąd zważył, co następuje:

Stan faktyczny niniejszej sprawy Sąd ustalił na podstawie okoliczności bezspornych, dokumentów przedłożonych przez strony, opinii biegłego, zeznań świadków oraz przesłuchania stron.

Sąd w pełni dał wiarę dowodom w postaci dokumentów zgromadzonych w toku procesu, albowiem były kompletne i jasne, wraz z pozostałymi dowodami tworzyły dokładny stan faktyczny sprawy. Ich prawdziwość nie budziła w ocenie Sądu jakichkolwiek wątpliwości.

Za wiarygodne i istotne dla sprawy Sąd uznał zeznania świadków A. W., K. W. (2), M. K., K. W. (1) w zakresie w jakim korespondowały ze sobą, tj. poczynienia darowizny na rzecz dzieci, ich wysokości, przekazania gospodarstwa na rzecz K. W. (1), okoliczności zamieszkania powoda oraz M. K. w nieruchomości w R. oraz wyprowadzki A. W.. Istotne dla sprawy były zwłaszcza zeznania świadka K. W. (1), którego zeznania dotyczyły darowizn, potrafił wskazać skąd pochodziły środki na ich poczynienie i z jakiej okazji były one wręczane.

Sąd za nieprzydatne dla sprawy uznał zeznania S. B., który nic nie wiedział o okolicznościach sprawy. Również zeznania świadka M. S. okazały się mało przydatne dla sprawy – świadek potwierdził jedynie fakt zamieszkiwania powoda w R., nie posiadał wiedzy o masie spadkowej. Zeznania K. W. (1) (bratanka) nie były istotne dla sprawy.

Zeznania świadków dotyczące motoru czeskiej marki, samochodów Ż. i S. nie były wiarygodne. Zeznania świadków w tym zakresie są sporne, nie jest znany status nieruchomości, które pozostawały w dyspozycji powoda – czy zostały one przekazane wyłącznie do używania, czy przekazane na własność, a także w jaki sposób zostały wydatkowane środki uzyskane z ich sprzedaży.

Wykluczające się nawzajem są również zeznania świadków co do nakładów poczynionych przez powoda na nieruchomość w R.. Niejednoznaczne jest to w jaki sposób środki te zostały pozyskane (ze sprzedaży nieruchomości, pod zastaw nieruchomości, z pożyczki, która następnie została spłacona).

Odnosząc się do zeznań stron pozwanego i powoda sąd uznał je za wiarygodne w zakresie jakim korespondują z pozostałym materiałem dowodowym. Za niewiarygodne sąd uznał zeznania powoda co do poczynienia nakładów na nieruchomość, z przyczyn wyżej opisanych.

Sąd nie odmówił również wiarygodności opinii biegłego z dziedziny szacowania nieruchomości. Opinia ta była logiczna, spójna, a także udzielała odpowiedzi na pytania sformułowane w tezie postanowienia

dopuszczającego dowód. Trzeba jednocześnie zaznaczyć, iż opinia została sporządzona przez osobę odznaczającą się niekwestionowanymi kwalifikacjami, biegły posiadał wystarczającą wiedzę z dziedziny objętej zakresem przedmiotowym powyższej opinii. Nie można również pomijać tego, że biegły swoje stanowisko w tym przedmiocie sformułował po dokonaniu oględzin nieruchomości i po zapoznaniu się ze stosowną dokumentacją dotyczącą tej nieruchomości, a zatem wnioski opinii zostały sporządzone nie na podstawie arbitralnej i formułowanej a priori oceny, lecz w oparciu o obiektywny i rzetelnie zebrany materiał badawczy, który potwierdzał prawidłowość wyrażonych przez biegłego sądów.

Nadto opinia ta nie została zakwestionowana przez żadną ze stron. W ocenie Sądu nie było więc jakichkolwiek podstaw by uznać ją za nierzetelną czy niefachową. Dla porządku można dodać, że Sąd w sprawie do rozstrzygnięcia której wymagane są wiadomości specjalistyczne nie może wydać orzeczenia wbrew wnioskowi wpływającym z opinii uznanej przez tenże Sąd za fachową i rzetelną (zob. np. wyrok SN z 26/10/2006 I CSK 166/06 – publ. Lex nr 209297 lub II UK 277/04 OSNP 2006/5-6/97).

Bezspornym w przedmiotowej sprawie było, że pozwany nabył na podstawie testamentu notarialnego spadek po zmarłym E. W. jak również, że spadkodawca pozostawił po sobie żonę oraz pięcioro dzieci.

Bezspornym również był również fakt, że zmarły wraz ze swoją małżonką zawarli umowę przeniesienia własności gospodarstwa rolnego na rzecz starszego syna K. W. (1) w zamian za świadczenie emerytalne.

Istota sporu w niniejszej sprawie sprowadzała się do ustalenia, wartości masy spadkowej, jej składników, poczynionych darowizn oraz dokonania nakładów przez powoda. Nadto sporna również była również kwestia zasadności wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z lokalu w kontekście przedawnienia.

Na samym wstępie rozważań wskazać należy, że zgodnie z brzmieniem art. 931 § 1 k.c. w pierwszej kolejności powołane są z ustawy do spadku dzieci spadkodawcy oraz jego małżonek; dziedziczą oni w częściach równych. Jednakże część przypadająca małżonkowi nie może być mniejsza niż jedna czwarta całości spadku. W myśl art. 991 § 1 k.c. zstępnym, małżonkowi oraz rodzicom spadkodawcy, którzy byliby powołani do spadku z ustawy, należą się, jeżeli uprawniony jest trwale niezdolny do pracy albo jeżeli zstępny uprawniony jest małoletni - dwie trzecie wartości udziału spadkowego, który by mu przypadł przy dziedziczeniu ustawowym, w innych zaś wypadkach - połowa wartości tego udziału / zachowek/.

W celu obliczenia zachowku w pierwszym rzędzie należy określić udział spadkowy osoby uprawnionej do zachowku. Aby go określić, należy ustalić, w jakim udziale uprawniony do zachowku byłby powołany do spadku na podstawie ustawy, przy czym przy dokonywaniu tej operacji, zgodnie z art. 992 k.c., uwzględnia się także spadkobierców niegodnych oraz tych spadkobierców, którzy odrzucili spadek, natomiast nie uwzględnia się spadkobierców, którzy zrzekli się dziedziczenia albo którzy zostali wydziedziczeni. Tak wyliczony udział mnoży się przez $\frac{2}{3}$ lub $\frac{1}{2}$, w zależności od właściwości osobistych uprawnionego do zachowku.

Kolejnym etapem obliczania zachowku jest ustalenie tzw. substratu zachowku (art. 993-995 kc). Ustalenie substratu zachowku wymaga przede wszystkim określenia czystej wartości spadku. Czysta wartość spadku stanowi różnicę pomiędzy stanem czynnym spadku, czyli wartością wszystkich praw należących do spadku, według ich stanu z chwili otwarcia spadku i cen z chwili orzekania o zachowku, a stanem biernym spadku, czyli sumą długów spadkowych, z pominięciem jednak długów wynikających z zapisów i poleceń. Po określeniu czystej wartości spadku dolicza się do niej, dla ustalenia substratu zachowku, wartość darowizn dokonanych przez spadkodawcę, bez względu na to czy były one uczynione na rzecz spadkobierców, uprawnionych do zachowku, czy też innych osób. Wartość przedmiotu darowizny na potrzeby doliczenia oblicza się według stanu z chwili jej dokonania, a według cen z chwili ustalenia zachowku (art. 995 kc). Niektóre darowizny zostały wyłączone od doliczania, w szczególności drobne, zwyczajowo przyjęte, oraz dokonane dawniej niż przed dziesięciu laty, licząc od otwarcia spadku, na rzecz osób nie będących spadkobiercami albo uprawnionymi do zachowku (art. 994 § 1 k.c.). W przedmiotowej sprawie taka sytuacja nie

zachodziła. Darowizny dokonane przez spadkodawcę na rzecz uprawnionego do zachowku zalicza się na należny mu zachówek (art. 996 kc).

Ostatnią operacją jest przemnożenie substratu zachowku przez udział spadkowy stanowiący podstawę do obliczenia zachowku. Rezultat mnożenia wyraża właśnie wysokość należnego zachowku.

Stosownie do art. 991 § 2 k.c. uprawnionemu przysługuje przeciwko spadkobiercy roszczenie o zapłatę sumy pieniężnej potrzebnej do pokrycia zachowku albo do jego uzupełnienia tylko wtedy, gdy nie otrzymał należnego mu zachowku, bądź w postaci uczynionej przez spadkodawcę darowizny, bądź w postaci powołania do spadku, bądź w postaci zapisu. Oznacza to, że o powstaniu roszczenia o zachówek decyduje fakt, czy uprawniony uzyskał należny mu zachówek w postaci powołania do spadku, zapisu lub uczynionej na jego rzecz przez spadkodawcę darowizny. Jeśli otrzymał, nie może domagać się zachowku, jeśli natomiast nie uzyskał, przysługuje mu roszczenie o zachówek.

W takim stanie rzeczy, z uwagi na nabycie spadku przez pozwanego, powodowi R. W. przysługuje roszczenie o zachówek w wysokości 1/2 udziału spadkowego (takie roszczenie powód sformułował w pozwie).

Z dokonanych w sprawie ustaleń, wynika, iż E. W. pozostawił spadek w postaci 1/2 udziału we własności nieruchomości położonej w R. o wartości 76.600 zł. Sąd dla ustalenia wartości majątku spadkowego przyjął wartość wskazaną w opinii biegłego. Pozwany w momencie sprzedaży nieruchomości dysponował opinią sporządzoną przez biegłego, zdawał sobie sprawę z wartości nieruchomości. Fakt sprzedaży nieruchomości po niższej cenie był wyłączną decyzją współwłaścicieli nieruchomości – pozwanego i jego matki. Biorąc pod uwagę tylko i wyłącznie aktywny stan spadku to wartość zachowku należna powodowi wynosiła 5.745 zł (wartość udziału A. W. 19150 zł, wartość udziału każdego z dzieci 11490 zł, $1/2 \times 11490$ zł).

Inaczej będzie wyglądała wartość substratu zachowku w wypadku uwzględnienia darowizn dokonanych przez spadkodawcę na rzecz swoich dzieci. Biorąc pod uwagę zeznania świadków, w szczególności A. W., każde z dzieci zmarłego dostało pieniądze od rodziców na zagospodarowanie w wysokości około 15.000 zł, a zatem od zmarłego 7500 zł. Uwzględniając poczynione darowizny wartość majątku spadkowego wyniosła 114.100 zł (76600 zł + 5×7500 zł), a wartość zachowku należna powodowi to 1057,50 zł. (wartość udziału A. W. 28525 zł, wartość udziału każdego z dzieci 17115 zł, $1/2 \times 17116$ zł = 8557,50 zł – 7500 zł = 1057,50 zł).

W ocenie Sądu, kwotę należnego zachowku należy pomniejszyć o wynagrodzenie za bezumowne korzystanie z nieruchomości. Powód zajmował nieruchomość bez tytułu prawnego, pozwanemu więc jako współwłaścicielowi nieruchomości należała się połowa z należnego odszkodowania, tj. kwota 6.525 zł i właśnie o tę kwotę należy pomniejszyć wartość ustalonego zachowku. Roszczenie to nie jest przedawnione, albowiem nie upłynął termin przedawnienia (10 lat w przypadku przepisów obowiązujących przed nowelizacją z dnia 13 kwietnia 2018 r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. z 2018r., poz. 1104, która weszła w życie w dniu 09.07.2018r., 6 lat w brzmieniu po nowelizacji od dnia wyjścia w życie w/w przepisów).

W wariantcie pierwszym przy uwzględnieniu jedynie wartości nieruchomości, wynagrodzenie za korzystanie z nieruchomości przekracza wartość zachowku, podobnie - w drugim wariantcie suma kwoty darowizny oraz wspomnianego wynagrodzenia za bezumowne korzystanie przekracza wartość należnego zachowku.

Odnosząc się do roszczenia powoda o zwrot nakładów poczynionych przez niego na nieruchomość w R. to należało je uznać za nieudowodnione. Zgodnie z art. 6 k.c. ciężar udowodnienia faktu spoczywa na osobie, która z faktu tego wywodzi skutki prawne. Zgodnie z procedurą cywilną nie do Sądu należy zarządzanie dochodzeń w celu uzupełnienia lub wyjaśnienia twierdzeń stron i wykrycia środków dowodowych pozwalających na ich udowodnienie. Sąd nie jest zobowiązany do przeprowadzenia z urzędu dowodów zmierzających do wyjaśnienia okoliczności spornych dla rozstrzygnięcia sprawy /art. 232 k.p.c./. Obowiązek przedstawiania dowodów spoczywa na stronach /art. 3 k.p.c./ a

ciężar udowodnienia faktów mających znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy spoczywa na tej stronie, która z faktów tych wywodzi skutki prawne.

Powód nie zdołał wykazać zasadności roszczenia o nakłady. Z oświadczenia podpisanego przez R. K. wynika, iż R. W. zwrócił mu pieniądze pożyczone na zakup domu w (...). Nie została tam wskazana kwota pożyczki, zaś jej cel wynikał jedynie z zapewnień R. W.. Zeznania świadków są w tym zakresie sprzeczne, przy czym większość wskazuje, iż pieniądze zostały zwrócone powodowi w całości. W tej sytuacji powód nie sprostął ciężącemu na nim obowiązкови z art. 6 k.c.

Mając na uwadze powyższe rozważania Sąd w punkcie I wyroku oddalił powództwo.

O kosztach nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powodowi z urzędu orzeczono na podstawie § 2 ust. 3 w zw. § 8 pkt 5 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu, /Dz. U. z 2016 r., poz. 1714 ze zm./ zasądając ze Skarbu Państwa kwotę 2.400,00 zł., + podatek VAT.

O kosztach orzeczono na podstawie art. 102 k.p.c. Powód znajduje się w trudnej sytuacji materialnej, opuścił zajmowaną nieruchomość, wobec tego Sąd za zasadne uznał jedynie częściowe obciążenie go kosztami procesu poprzez zasądzenie od powoda na rzecz pozwanego kwoty 1.500 zł tytułem zwrotu kosztów opinii biegłego.